

AUTOPORTRÉT KATOLICKÉHO TEOLOGA

Jiří Hanuš: Snění v plné bdělosti. Rozhovory s Odilonem Ivanem Štampachem. Brno (CDK) 1997.

Dominikánský kněz, teolog a religionista Odilo Ivan Štampach není čtenářům našeho časopisu neznámý. V knížce rozhovorů s Jiřím Hanušem se však představuje formou jakýchsi krátkých autoreflexí, jež bychom však v mnoha případech raději nazvali testimonií, v různých rozměrech svého života a díla.

Padesátiletý kněz, jehož cesta k víře, církvi a kněžství nebyla rozhodně přímá a snadná, nejdříve se sympatickou cudností vypráví o svém životě. – Druhý rozhovor se zaměří na „křesťanství a judaismus“, třetí na „křesťanství a islám“, čtvrtý hledá „semena logu“ v náboženských systémech Dálného Východu. Posledními dvěma rozhovory se autoři vracejí blíže k domovu: Pátý je o nových náboženských směrech, jež chtějí být „dnešními alternativami křesťanství“, šestý, s názvem „Quo vadis, ecclesia?“ zjišťuje Štampachovy názory na jeho církev.

Už tento výčet tématických okruhů, k nimž jsou rozhovory zaměřeny, ukazuje, jak obtížné je podat jejich stručný obsah, když notabene každá kapitola přináší velké množství myšlenek, jež by stály za zaznamenání. Čtenáři nezbude, než si knížku přečíst.

Sousloví v jejím názvu, ačkoli má specifický původ jako výraz pro kombinaci kontemplace a liturgie (154), se v nadpise neocitlo jen náhodou. Štampach je vizionář, teolog „denního snění“, ale současně myslitel plně bdělosti, jasný, až zraňující střízlivosti. Občas připustí, že „neví“, například zda „je

postmoderní mentalita vystupňováním moderního myšlení do krajnosti nebo... alternativou“ (109). Základním poznatkem Štampacha bdělého je, že hranice existují - zpravidla ne tam, kde je ve své namyšlenosti kreslíme (starost o člověka „připisují šovinisté Západu pouze vlastní civilizaci“ 97), ale existují a je třeba je respektovat („Chtějí-li někteří křesťané chápat vztah k židům jako ekumenický, musí něco takového chtít také židé...“ 45, sic riskujeme, že je ve své náruči samou láskou rozdrtíme 40). Snem Štampacha snícího je, že se hranice nestanou barikádou („Nemíním přispívat ke stavění barikád mezi křesťanstvím pořečtěným a očistěným od řeckých vlivů“ 38), například mezi Židy a arabskými Palestinci (o nichž „v pražských intelektuálních kruzích se stalo módou vyjadřovat se pohrdavě... a podporovat z bezpečného odstupu jeden radikalismus proti druhému“ 55), ale také mezi lidmi náboženskými a ateisty („Musím se veřejně přiznat, že někteří ateisté jsou mi bližší, než někteří mí spoluvěrci“ 119).

Religionista Štampach je plně bdělý ostražitostí proti náboženství, má „obavy z vražedného a sebevražedného potenciálu náboženství“ (103): „náboženství člověka odlidští..., vytvoří umělé, vykonstruované lidství... Náboženství je tedy nebezpečné pro duchovní zrání“ (128n).

Ekumenik Štampach je ve střehu proti iluzím všeobecného pobratření křesťanů („K ekumeně nepatří jen společně piliře, ale také rozdíly“ 39) a vyjadřuje

nahlas, co nejedni z nás již dávno tušíme: Nejhlubší rozdíly nejsou v historii, nejsou v eklesiologii, jsou v christologii: „*Shoda o Kristu [mezi křesťanskými církvemi] asi bohužel ještě nebude tak hluboká, když zůstávají nedořešená eklesiologická témata*“ (139).

Katolík Štampach je pln upřímné úcty k humanistickým tradicím, k univerzálnosti lidských práv, k principům občanské společnosti („*Suverénní národní státy... pokládám za slepou uličku historie a za zdroj mnoha utrpení, možná i obou světových válek*“ 54). V této věci neušetří výtky ani svou církev („*Čeho mohou dosáhnout mocenské zásahy tam, kde jde o pravdu?*“ 144),

i když rád uzná, že jemu osobně „*matka církev neupírá právo být velkomyslný a svobodomyšlný*“ (133).

Avšak ani tato humanistická základna není nejhlubším zdrojem Štampachových úvah. Křesťan Štampach dokáže být konfesorsky úderný: „*Cestou, pravdou, životem je pro mne Ježíš Kristus. Jinak ztrácím vlastní identitu a nemám už co pohledávat v mezináboženském dialogu*“ (65). A teolog Štampach své východisko vyjádří neméně určitě: „*Jádem křesťanství není vzestup duše k duchovním výšinám, nýbrž sestup Boha do bídy našeho života*“ (7).

Odtud snění. Odtud bdělost.

Pavel Filipi

MODERNÍ KOMPENDIUM K DĚJINÁM A LITERATUŘE STARÉHO ZÁKONA

Rolf Rendtorff, *Hebrejská bible a dějiny, Úvod do starozákonní literatury, Vyšehrad, Praha 1996, 375 stran (ISBN: 80-7021-190-3).*

Nakladatelství Vyšehrad zdařile rozšířilo svou řadu kvalitních publikací k biblistice o další titul, když na podzim 1996 vydalo základní příručku z pera nedávno penzionovaného heidelberského starozákonníka Rolfa Rendtorffa. Originál díla vyšel v Německu poprvé roku 1983 v nakladatelství Neukirchner Verlag pod názvem *Das Alte Testament, Eine Einführung*. Od té doby byl několikrát přetištěn (2. vydání 1985, 3. vyd. 1988) a přeložen (anglicky *The Old Testament: An Introduction*, Fortress Press, Philadelphia 1986, 1991²; francouzsky *Introduction a l'Ancien Testament*, Paris 1989; italsky *Introduzione all'Antico Testamento: Storia, vita sociale e letteratura di Israele in epoca*

biblica, Torino 1990). Informovaní znalci se na ni již několik měsíců těšili, a ti, kdo ji ‚objevili‘ až po jejím vydání, se z ní nejspíš těší spolu s nimi. Svědčí o tom skutečnost, že necelý rok po vydání je kniha téměř vyprodána.

Zárukou kvality díla je již sám autor. Rolf Rendtorff je mimořádnou badatelskou osobností své generace. Ač patřil do žakovského okruhu tak výrazných postav, jakými v německé starozákonní vědě nepochybně byli Gerhard von Rad a Claus Westermann (oba také působili v Heidelbergu), směle přesáhl jejich dílo. Nejnápadněji jeho přínos vyniká na jeho pojetí vzniku látek Pentateuchu, kde se úspěšně postavil dosavadnímu většinovému konsensu. Všechnu další